

M. ŠIŠKA: Publicista A. Sirácky. Vyd. Novinář, Praha 1986, 248 s.

Monografia M. Šišku sa bližšie zaoberá tou časťou rozsiahlej tvorby akademika A. Siráckého — jeho celoživotnou publicistickou činnosťou — ktorá zatiaľ v odbornej literatúre v tejto forme a rozsahu spracovaná nebola.

Uvedenú skutočnosť — nedostatokné zmapovanie publicistickej činnosti A. Siráckého vysvetľuje autor monografie v úvode práce tým, a domnievame sa, že možno s ním plne súhlasiť, že totiž A. Sirácky patrí k tým významným osobnostiam nášho vedeckého a kultúrneho diania, ktorých dielo je vo vedomí odbornej, ale i širokej verejnosti bezprostredne späté najmä s jeho vedeckým a vedecko-pedagogickým pôsobením, jeho prínosom pre rozvoj marxisticko-leninskej filozofie a sociológie. V skutočnosti sa jej tvorivá aktivita nevyčerpala len v naznačenom a verejnosťou reflektovanom smere, ale, ako to pregnantne vyjadril akademik V. Círbes, jeho životné dielo bolo a je „stelesnením vnútornej, zmysluplnej jednoty teoretickej aktivity, pedagogickej, propagandistickej, kultúrno-osvetovej, verejno-politickej a vedecko-organizátorskej činnosti; činnosti, východiskom ktorej bol vždy zreteľ na záujmy revolučného robotníckeho hnutia; činnosti, cieľom ktorej bola aktívna účasť na riešení aktuálnych problémov a potrieb boja robotníckej triedy proti kapitalizmu, za víťazstvo socializmu“ (1, s. 601).

V takto vymedzenom diapazone rozsiahlej teoretickej a spoločensko-politickej aktivity A. Siráckého zaujíma významné miesto jeho publicistická činnosť, ktorú so zápalom jemu vlastným vykonáva v úctyhodnom časovom rozpätí viac ako šiestich de-

saťoch a do ktorej sa vždy projektovali reflexie významných súčasných spoločenských problémov nášho sveta a doby. O to viac však zaráža doterajšia nespracovanosť mimoriadne rozsiahlej publicistickej činnosti, na ktorú v monografii poukazuje jej autor. Hoci si práca M. Šišku nestavia vedecké ciele a chce byť podľa slov jej autora len príspevkom k objasneniu a dokresleniu publicistického a žurnalistického pôsobenia A. Siráckého, úrovňou a obsahom svojho spracovania problematiky pozitívne pokračuje rámec obvyklej biografickej rutiny. Prináša mnoho cenných i málo známych pôvodných materiálov z archívu A. Siráckého, názorne dokumentujúcich jeho publicistickú tvorbu a jej vývin, kryštalizáciu jeho názorov, v ktorej boli vyjadrené jeho postoje k riešeniu aktuálnych súčasných spoločenských otázok.

V prvej kapitole knižky *Z Petrova do Prahy*, autor stručne charakterizuje sociálno-ekonomickú situáciu v juhoslovanskej časti Rakúsko-uhorskej monarchie, v ktorej sa A. Sirácky narodil a v ktorej strávil svoje mladé leta. Autor tu pripomína, že „charakteristickým rysom prostredia, v ktorom A. Sirácky vyrastal, bolo silné národné povedomie obyvateľstva, bojujúceho dlhé roky proti národnostnému útlaku a nebezpečeniu asimilácie“ (s. 17). Práve preto národnostná problematika zaujímala popredné miesto v úvahách mladého A. Siráckého, čo aj vyjadril vo vlastenecky ladenej publicistickej prvotine *Dereš*, ktorá bola publikovaná v tlačovom orgáne amerických Slovákov *Rovnosť ľudu*.

Na jeseň r. 1921 odchádza A. Sirácky na vysokoškolské štúdiá a v tejto súvislosti vyslovuje M. Šiška zá-

vážnú myšlienku, že totiž „medzi niekoľkými Slovákami, ktorí prišli vtedy do Československa študovať, tvoril A. Siracký pre svoj odlišný svetonázor (hoci práve sa len formujúci), dosť vzácnu výnimku“ (s. 20).

V ďalšej časti knižky *Spoluzakladateľ časopisu DAV* autor monografie organicky spája analýzu „pomero“ medzi študujúcou vysokoškolskou mládežou v Prahe s náčrtom sociálno-ekonomickú a najmä politickú klímu v začiatočných rokoch buržoáznej ČSSR. Prehľadne charakterizuje situáciu v Prahe, v čase, keď do nej prišli slovenskí študenti zo Slovenska, ale i Maďarska, Rumunska a Juhoslávie. Autor umožňuje sledovať svetonázorový vývin A. Siráckeho na štúdiách v Prahe, jeho aktivitu zapájaním sa do politického života študentov až po jeho publicistickú aktivitu v časopise DAV na sklonku pobytu v ČSR. V tejto kapitole môžeme nájsť i sociologický relevantné myšlienky o diferenciačných procesoch súčasného triedneho vedomia slovenskej inteligencie v Prahe. Zvláštnu pozornosť tu M. Šiška zaslužené venuje významu známej štúdie A. Siráckeho, publikovanej v DAVE *O takzvanom rozpore individua a spoločnosti*, pričom jej hlavný význam vidí autor monografie v tom, že to vlastne bola A. Siráckeho „otvorená proklamácia historickomaterialistickej filozofickej orientácie a jednoznačného súhlasu s Engelsovým stanoviskom“ (s. 64). Po ukončení štúdií v Prahe sa r. 1925 A. Sirácky vracia do Juhoslávie, a tým sa prerušuje jeho slubne sa rozvíjajúca práca v časopise DAV.

Ďalej M. Šiška v svojej práci sleduje npoločenskú angažovanosť A. Siráckeho po jeho príchode do prostredia absolutistickej monarchistickej diktatúry, kde nebolo možné legálnymi prostriedkami propagovať ani len buržoázny liberalizmus, nieto ešte idey marxizmu. Aký taký priestor pre ší-

renie pokrokových myšlienok ostával len vo sfére otvorenej, pedagogickej, ľudovovýchovej činnosti, v ktorej sa v tom čase realizoval i A. Sirácky. M. Šiška o tom píše: „Andrej Sirácky začína pôsobiť v krajských kultúrnych spolkoch, čo u davistov (pre ich už uvádzaný radikalizmus, umožnený okrem iného i podstatne demokratickejšími pomermi v Československu) vyvolávalo kritickú odozvu“ (s. 73).

Nasledujúca kapitola monografie *V redakcii Národnej jednoty* (1929—1941) je venovaná žurnalistickej, publicistickej a redakčnej práci v časopise dolnozemsých Slovákov *Národná, jednota*, v ktorom okrem iného A. Sirácky v podvečer II. svetovej vojny jasne formuloval svoje protifašistické postoje. Uvedenú skutočnosť autor publikácie názorne ilustruje i na ukážke z článku *Žije, žije, duch slovenský* (18. 3. 1939), v ktorom nekompromisne odsúdil rozbitie prvej republiky, čo vyvolalo ostrú reakciu vtedajšej ľudáckej tlače na Slovensku, s ktorou vzápätí na stránkach *Národnej jednoty* vstúpil A. Sirácky do otvorenej konfrontácie.

V kapitole *Cvičenie v ezopskom jazyku* sledujeme životnú cestu A. Siráckeho po tom, ako horthyovské Maďarsko okupovalo r. 1941 Bačku a A. Sirácky bol pre svoje pokrokové postoje označený za politicky nespoľahlivého, čím sa preňho začali ťažké roky perzekúcie. Po prepustení z koncentračného tábora r. 1942 sa ocitá v ťažkej existencnej situácii, čo trvá až do roku 1943, keď dostáva príležitosť pracovať v redakcii časopisu *Slovenská jednota* (časopis *Slovenská jednota* bol orgánom slovenskej menšiny, žijúcej v priebehu II. svetovej vojny v Maďarsku). K celkovej orientácii tohto časopisu M. Šiška uvádza: Okrem ilegálnej protifašistickej tlače predsa len existovali v horthyovskom Maďarsku aj legálne no-

viny, ktoré sa snažili paralyzovať fašistickú propagandu a za daných možností informovať svojich čitateľov tak, aby v nich posilňovali presvedčenie vo víťazstvo pokrokových a demokratických síl. A práve takým listom bola — i keď prevažne len v určitom období — *Slovenská jednota*“ (s. 148). Autor má na mysli obdobie r. 1943, keď v redakcii tohto časopisu pracoval A. Sirácky. V tejto časti práce pomerne podrobne autor analyzuje situáciu okolo uvedeného časopisu a poukazuje na skutočný paradox, že práve r. 1943 v nacistami okupovanej Európe vychádza úvodník A. Siráckeho, nazvaný výstižne *Uvažovanie o tom, čo príde*, kde jeho autor „ezopovským jazykom“ vyjadril svoje globálne prognostické úvahy o vývine spoločnosti po zániku vtedajšieho „starého sveta“, ale aj svoju vieru vo víťazstvo sveta bez vykořisťovania, bez ľudskej degradácie, bez falošných fetišov a model. V tejto súvislosti autor monografie upozorňuje, že zásluhou A. Siráckeho sa časopis *Slovenská jednota* v uvedenom období darilo znemožňovať fašistickú propagandu, „spoluvytvárať a upevňovať demokratické presvedčenie Slovákov a skrytou formou budovať vieru vo víťazstvo Sovietskeho zväzu a demokratických síl vôbec“ (s. 164).

V monografii sme svedkami, ako na sklonku r. 1943 A. Sirácky spolu s M. Topoľským opúšťa Budapešť a redakciu *Slovenskej jednoty*, vracia na do Petrovca, kde sa r. 1944 aktívne zapája do novinárskej a publicistickej činnosti už v novej Juhoslávii, v časopise *Hlas ľudu*. Ako jediný z redak-

torov tohto periodika má A. Sirácky za sebou rozsiahlu novinársku a publicistickú prax. Tieto skúsenosti a vedomosti aktívne využíva v práci pre *Hlas ľudu* a píše články prevažne s literárnou a filozofickou tematikou.

Záverečná kapitola monografie *I pri vedeckej práci stále publicistom* je pochopiteľne orientovaná na charakterizovanie publicistickej činnosti A. Siráckeho v nových podmienkach, ale autor si tu tiež všima i opätovné úzke nadväzovanie kontaktov s bývalými spolupracovníkmi v DAVe pred a po príchode A. Siráckeho na Slovensko, i jeho ďalšie ťažiskové pôsobenie v oblasti vedy a školstva, ako aj organizácie vedeckého a pedagogického procesu v najvyšších inštitúciách. Popri svojej rozsiahlej vedecko-pedagogickej, organizačne-riadiacej činnosti, zostáva však A. Sirácky, ako podčiarkuje M. Šiška, publicistom v plnom význame slova. V záverečnej časti recenzovanej práce jej autor podrobne zaznamenáva priebeh profesionálneho, vedeckého a publicistického pôsobenia A. Siráckeho po dnešok.

Záverom možno konštatovať, že pútavo napísaná monografia M. Šišku — vhodne doplnená ukážkami z publicistickej činnosti A. Siráckeho a fotodokumentáciou z jeho osobného archívu — poskytuje podnetný materiál i pre profesionálny dejinno-filozofický a sociologický výskum. Do istej miery tiež vyplňa voľný priestor v oblasti komplexného výskumu významných postáv našich najnovších dejín.

Karol Kollár

LITERATÚRA

1. CIRBES, V.: V službách vedy, revolúcie a socializmu. In: *Filozofia* 1980, č. 6.